

Bzenecká doubrava?

Když se letos 24. května před čtvrtou hodinou odpolední rozezněly na jihovýchodní Moravě sirény, někteří již tušili, že hoří v lesním komplexu jménem Bzenecká doubrava mezi Strážnicí a Bzencem.

TEXT JAN W. JONGEPIER

Strážnické Pomoraví v rámci Natura 2000. Požár však bude mít pro tyto ptáky (ale také např. pro dudka chocholatého) alespoň dočasné kladný efekt, neboť díky zvýšenému podílu otevřených ploch se rozšíří jejich potravní základna. To platí i pro některé rostliny a hmyzí druhy. Požár roku tedy překvapivě spíše přispěl ke zlepšení místních přírodních podmínek, než že by způsobil přírodě velkou ztrátu.

Jak dokázal letošní požár i dřívější požáry menšího rozsahu, jsou monotónní bory, stejně jako monokultury jakéhokoliv jiného druhu, nestabilním ekosystémem, hroutícím se již při ma-

lém narušení. Původní doubravy určitě nebyly k požáru tak náchylné, což dokázala skutečnost, že několik dubů i kotlíků listnatých dřevin v místech požáru zůstalo téměř nezasaženo. Na základě těchto faktů, spolu se způsobenou velkou ekonomickou škodou, by se proto dalo očekávat od představitelů Lesů České republiky (LČR), správce většiny Bzenecké doubravy, že budou trochu více poučení a zvolí nový přístup.

LČR však daly brzo po požáru vědět, že jejich představy o budoucnosti Bzenecké doubravy jsou poněkud odlišné. Ing. Bohumil Pipal z Lesní správy Strážnice v televizi mimo jiné mluvil o tom, že se většina borovic zasažených požárem bude muset pokácet a shořelá plocha bude opět zalesněna (zde nepůvodní) borovicí, na což bude použito 1,5 milionu sazenic. Hlavní část výsadby má začít na jaře příštího roku. Jako

Borové porosty v „doubravě“ týden po požáru.

FOTO: ROMAN MAŇÁK

FOTO: DAVID HORAL

Měsíce předtím zde totiž panovalo nebyvalé sucho. Brzy poté se severně od Strážnice objevil hustý kouř a bylo jasné, že hasiče čeká nelehký úkol. Lesy se zde skládají převážně z borovic a tehdejší silný vítr byl dalším faktorem pro snadné rozšíření požáru.

Lesní požár a jeho následky

Požár skutečně nabral obrovských rozměrů. Zasáhl plochu 160 ha, jeho hašení trvalo 8 dní, podílelo se na něm celkem 208 jednotek požární ochrany (1600 hasičů), 3 vrtulníky a 3 letadla, a požár způsobil škodu vyčíslenou na téměř 28 mil. Kč. Může se tedy mluvit o velké katastrofě, avšak z hlediska přírody byla škoda spíše zanedbatelná. Vyhořel uměle vysazený les, v němž převažovala borovice lesní a v jehož podrostu roste třtina křovištní, která potlačuje růst dalších rostlin, takže botanicky není nijak významný. Navíc výměra požárem zasažené plochy představuje pouze 3 % celého tohoto asi 4500 ha velkého lesního komplexu.

Z ochrannářského hlediska jsou významné největší české populace vzácných ptáků lelka lesního a skřivana lesního, díky nimž bylo území zařazeno do ptačí oblasti Bzenecká doubrava –

FOTO: JAN. W. JONGEPIER

důvody pro toto rozhodnutí se mimo jiné uvádí, že zákon ukládá povinnost vzniklé holiny do dvou let po kalamitě zalesnit a borovice lesní je jediný strom, který je ve zdejších půdních a klimatických podmínkách schopný se udržet. Lesní správce zejména varoval, že by se jinak mohla vrátit situace z minulosti, kdy se začaly pohybovat masy písku, které zde na pravém břehu řeky Moravy leží od doby ledové.

Moravská Sahara

V 18. a 19. století skutečně řádily mezi Hodonínem, Vracovem a Moravským Pískem písečné bouře, které postupně vytvořily duny, a kvůli nimž oblast dostala přezdívku Moravská Sahara. Avšak do přelomu 17. a 18. století zde přirozeně převažovaly doubravy. V 18. století kvůli intenzivní lesní pasvě a hrabání steliva došlo k zřídnutí lesů a postupně k rozsáhlému odlesnění. Vznikly tak otevřené plochy, na kterých se písek snadno uvolnil a dělal z původních doubrav poušť. Dlouho nikdo nevěděl, jak tento problém vyřešit. Dokázal to až v první polovině 19. století německý lesník Jan Bedřich Bechtel, kterému byl v roce 1906 u bzenecké cihelny postaven památník. Vysázel zde borovice, které v prvních letech po výsadbě chránil proti horku a suchu tak, že výsadbu dřevin kombinoval se žitem, kukuřicí a bramborem.

Navzdory probíhajícím jednáním velká část zasaženého porostu je již vytěžená.

Především brambory svým stínem udržovaly vlhkost nad mladými stromky. Na vhodných místech, cca 1–2 % plochy, byl s borovicí vysazován i dub, bříza, olše, topol, modřín a smrk.

Jako reakci na prezentované plány LČR připravila ZO ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou spolu s místními ornitology a kolegy z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR podklady pro tiskovou zprávu, kterou Svaz vydal o několik týdnů později. V ní poukazuje na to, že Bechtelovo zalesňování nepůvodní borovicí nejen stabilizovalo váté písky, ale zároveň zničilo cenná přírodní společenstva a je příčinou poměrně častých požárů. Zpráva prezentuje i jiný pohled na požár: vnímá ho jako jedinečnou šanci zamyslet se, jak by vlastně měla Bzenecká doubrava v budoucnu vypadat, a neopakovat zjevné chyby minulosti.

Vize pro Bzeneckou doubravu

Aby nezůstalo u pouhé kritiky, ochránci přírody navrhují několik konkrétních opatření. Tím hlavním je vytvořit různorodější porost. Takový les by byl mnohem přívětivější pro cenné druhy rostlin i živočichů, více by se blížil původnímu stavu této ve středoevropském kontextu jedinečné lokality. Stojíme však nohama

na zemi a nechceme přeměnit bor v čistou doubravu. Ideální by asi byl poměr 50:50, ale to je spíše něco pro dlouhodobou vizi, která by se pro Bzeneckou doubravu měla vytvořit. Reálně by se na požářišti mělo dosáhnout v první fázi asi 10 % listnáčů, kromě dubu letního lze myslet i na dub cer a břízu. Z borovice budou mít lesníci zisk v podobě dřeva, zatímco dub a ostatní listnaté dřeviny zajistí ekologickou (i protipožární) stabilitu porostů a diverzitu lesa, kterou borovice v monokultuře svým kyselým jehličím zcela ničí.

Dubům pomůže v růstu uhlík zanechaný požárem, který obohatil zdejší půdu chudou na živiny. Na druhé straně, růst listnatých stromů může brzdit současné neobvyklé sucho v oblasti, které hlavně v uplynulém roce značně snížilo hladinu spodní vody. Také dlouhodobý nedostatek vláhy v horních půdních vrstvách uchycení stromků pochopitelně ztěžuje. Proto – i kvůli nedostatku vhodných dubových sazenic – by bylo asi rozumnější hned na jaře příštího roku začít s kladením žaluďů. Ty by se ještě letos na podzim měly sbírat pod původními stromy, které se v území roztroušeně nacházejí. Podle prof. Josefa Fanty jsou semenáčky dubu schopny vytvořit na suchých stanovištích už během prvního roku až 1 m hluboký kořenový systém – pro vodu si doslova „dojdou“. Samozřejmě bude třeba oplocení, aby divoká prasata žaludy nevyhrabala a vysoká zvěř doušky po jejich vyklíčení neokousala.

Různorodější stanoviště by jistě ocenila i ještěrka zelená, vyskytující se na Vátých píscích.

